

РОЗДІЛ 1

Одного ранку, восени 1880 року, жінка середніх літ у супроводі вісімнадцятирічної дівчини підійшла до порт'є головного готелю в Колумбусі, штат Огайо, і поцікавилася, чи не потрібні їм робочі руки. Вона була повненька, а в статурі її прослідковувалась якась безпорадність. Жінка трималася невпевнено, на обличчі закарбувалися відкритість і невинність. Її очі були великими й сповненими терплячості, в них затаїлася така тінь страждання, яку зрозуміють лише ті, кому доводилося співчутливо вдивлятися в обличчя бентежних, зморених відчаєм бідняків. Неважко було зрозуміти, звідки у дочки, що стояла позаду, з'явилися боязкість і соромливість, які тепер змушували її триматися осторонь і байдуже дивитися вбік. Вона була витвором фантазії, сама сутність чуттєвості, а вроджена ласкавість ненавченого, але поетичного розуму матері поєднувалась у дівчині із розважливістю й витримкою, що були притаманні її батькові. Цих жінок привели сюди злидні. Обидві випромінювали таку чесну бідність, що навіть порт'є пройнявся співчуттям.

— Якої саме роботи ви шукаєте? — запитав він.

— Може, вам потрібно десь прибрати чи щось почистити? — неспішно відповіла жінка. — Я могла б помити підлогу.

Дочка, почувши ці слова, здригнулася; не тому, що їй була не нависна думка про чорну роботу, а тому, що не зносила, коли люди здогадувалися про бідність, яка змушувала їх з матір'ю до цієї роботи вдаватися. Порт'є, як і належить чоловікові, пройнявся горем вродливої юнки. Невинність та безнадія, що бриніли в очах доньки, лише підтверджували: доля у цих жінок і справді важка.

— Зачекайте-но хвильку, — сказав він і, повернувшись, пішов у кабінет, щоб покликати старшу економку.

Робочі руки в готелі таки б не завадили. Головні сходи та вестибюль давно не підмітали, бо не було постійної прибиральниці.

— Це її дочка? — запитала економка, яка могла бачити їх зі свого місця.

— Гадаю, що так.

— Можуть почати роботу пополудні, якщо захочуть. Дівчина їй допомагатиме, еге ж?

— Поговоріть зі старшою економкою, — люб'язно сказав порт'є, повернувшись до столу, де чекали жінки. — Пройдіть ось туди, — мовив він, указавши на двері неподалік. — Там про все й домовитесь.

У житті та родині Вільяма Гергардта, складува за фахом, стала низка нещасть, трагічною кульмінацією яких можна було б назвати цю невеличку сцену. Незгоди, яких зазнав цей чоловік, не були чимось незвіданим у нижчих прошарках суспільства. Добробут його дружини та шістьох дітей, а також його власне життя залежали від примхи долі, і кожен світанок він зустрічав у незнанні, що ж принесе наступний день. Сам він був прикутий до ліжка. Найстарший син сімейства, Себастьян, або Бас, як називали його друзі, працював підмайстром на місцевому вагонобудівному заводі, але отримував лише чотири долари на тиждень. Дженев'єві, найстаршій дочці, вже виповнилося вісімнадцять, але жодних фахових навичок вона ще не мала. Інші діти Вільяма — чотирнадцятирічний Джордж, дванадцятирічна Марта, десятирічний Вільям і восьмирічна Вероніка — були ще надто малі, аби працювати, і це лише ускладнювало й так непросту ситуацію. Єдиною їхньою опорою в житті був будинок, який належав батькові, а проте був закладений за шістьсот доларів. Вільям позичив ці гроші, коли, накопичивши достатньо коштів для купівлі будинку, хотів добудувати три кімнати й веранду, щоб родині було більше простору. До погашення іпотеки залишалося ще кілька років, але часи були настільки скрутні, що він був змушений витратити не лише ті невеликі кошти, які заощадив, щоб виплатити не лише основну суму боргу, але й річні відсотки. Гергардт був безпорадний, і усвідомлення сутужного становища — неоплачені рахунки від лікаря, відсотки за іпотеку, а також заборгованість перед м'ясником і пекарем, які позичали гроші, покладаючись на його природну чесність, аж доки не втратили довіру, — обтяжувало його думки й так виснажувало, що про одужання не могло бути й мови.

Пані Гергардт, утім, не була слабкодухою. Якийсь час вона не гребувала працювати прачкою, хапаючись за найменшу

можливість трохи заробити. А вільні години присвячувала тому, щоб шити й латати одяг дітей, збирати їх до школи, куховарити, доглядати за чоловіком, а іноді й дозволяти собі поплакати. Нерідко вона особисто ходила до якоїсь нової бакалії, щоразу все далі й далі від дому, де відкривала рахунок із невеликою сумою готівки й отримувала кредит, поки інші бакалійники не попередили наївного філантропа про його нерозважливість. Кукурудза була найдешевшою. Іноді пані Гергардт варила каструлю кукурудзяної каші, і тої мало вистачати на цілий тиждень, бо нічого іншого не було. Кукурудзяне борошно, якщо його розтерти на кашу, теж було краще, ніж нічого, а якщо додати трохи молока — то у родини було свято. Смажена картопля була розкішшю, а кава — нечуваним частуванням. Вугілля збирали у відра й кошики вздовж лабіринту колій на залізничній станції неподалік. Деревину — під час аналогічних мандрівок до навколишніх лісопилень. Так вони й жили з дня на день, щогодини сподіваючись на батькове одужання й те, що він незабаром повернеться до роботи на склозаводі. Однак зима вже дихала у спину, і Гергардт почав охоплювати справжній відчай.

— Я мушу якнайшвидше вибратися з цієї халепи, — постійно повторював заповзятливий німець, і в голосі його, знесиленому й невиразному, ледь бриніла тривога.

На додачу до всіх цих негараздів захворіла маленька Вероніка — підхопила кір. Кілька днів дівчинці було настільки зле, що на одужання ніхто вже й не сподівався. Мати покинула всі інші справи, щоби бути поруч із дочкою та молитися за її здоров'я. Лікар Ельвангер, щиро співчуючи їй, приходив щодня, аби оглянути дитину. Лютеранський священник, пастор Вундт, також відвідував сім'ю та пропонував розраду від імені церкви. Обидва ці чоловіки, святенницькі посланці вищих сил, зодягнені в усе чорне, приносили в дім атмосферу похмурої духовності. Пані Гергардт відчувала, ніби втрачає свою кровинку, і згорьовано чатувала біля дитячого ліжечка. Через три дні найгірше було позаду, але в домі не лишилося ані крихти хліба. Заробітна плата Себастьяна вся пішла на ліки. Безплатно їм діставалося лише вугілля, яке діти збирали біля залізничних колій, але й звідти їх уже неодноразово проганяли.

Крізь великі двійчасті двері війнуло холодом — увійшов високий, поважний, середнього віку пан, чий шовковий капелюх і вільний плащ військового крою одразу виділяли його серед натовпу присутніх нероб як особу важливу і значущу. Обличчя його було смаглявим, серйозним, а проте в його рисах вимальовувались відкритість і чуйність; світлі очі затіняли густі, кущисті, чорні брови. Проминувши рецепцію, пан узяв ключ, що поклали для нього на столі заздалегідь, і, підійшовши до сходів, рушив угору.

Він обминув жінку середніх років, що мила підлогу біля самого підніжжя, люб'язно махнувши рукою, ніби казав: «Усе гаразд, я пройду».

Дочка, однак, привернула увагу чоловіка тим, що підвелася, аби дати йому пройти. За її стурбованим поглядом було видно, як дівчина перелякалась через те, що заступила йому дорогу.

Чоловік уклонився і привітно всміхнувся.

— Даремно ви підвелися, — сказав він.

Дженні лишень всміхнулася у відповідь.

Уже на верхньому майданчику він імпульсивно глянув на дівчину ще раз, і цей погляд відкинув усілякі сумніви: зовнішність у цієї юнки й справді якась незвичайно приваблива. Чоловік помітив високе біле чоло, рівнеський проділ волосся, заплетеного в коси. Очі в неї були сині-синенькі, обличчя бліде. Він навіть встиг помилуватися вигином губ і кругленькими щоками — але насамперед його вразили плавні форми й витонченість фігури, сповненої юності, здоров'я і того непідробного сподівання, які немолода людина цінує понад усе, немов Боже провидіння. Не озираючись більше, чоловік гідно рушив своєю дорогою, але враження від чарівного дівочого образу його не покидало. Паном тим був високоповажний Джордж Сильвестр Брандер, молодший сенатор.

— Який привабливий той чоловік, що тільки-но піднявся нагору, еге ж? — зауважила Дженні за кілька хвилин.

— Так, — відповіла її мати.

— У нього тростина із золотою маківкою.

— Не можна витріщатися на людей, коли вони проходять повз, — повчально застергла її мати. — Це неввічливо.

— Я не витріщалася на нього, — невинно відповіла Дженні. — Він сам мені вклонився.

— Просто не звертай ні на кого уваги, — сказала мати. — Людям це може не подобатися.

Дженні мовчки повернулася до роботи, але чари, якими володів цей новий, розкішний світ, манили її до себе. Вона не могла не прислухатися до звуків, яскравого гулу розмов і сміху, що оточували її. В одному кінці першого поверху був ресторан — звідти лунав брязкіт посуду, і неважко було здогадатись, що то накривають стіл до вечері. В іншій частині була вітальня, і там хтось грав на піаніно. Повсюди панувало відчуття спокою і розслаблення, яке буває перед вечірньою трапезою. Воно з надією торкнулося серця невинної, молодої дівчини-робітниці; серця, яке ще не встигло скувати відчаєм злидні. Вона старанно вимивала сідці та подеколи забувала про заклопотану матір, чиї добрі очі давно втонули в павутинках зморщок, а губи ледь чутно повторювали нескінченний перелік щоденних турбот. Для дівчини цей світ був захопливим та манливим, і вона мріяла відчутти бодай маленьку його частинку.

О пів на шосту старша економка, згадавши про жінок, прийшла сказати, що вони на сьогодні вільні. Обидві з полегшенням видихнули. Сходи було повністю вимито й вичищено, і, склавши свої інструменти, жінки поспішили додому. Мати принаймні була задоволена думкою про те, що нарешті знайшла роботу.

Вони проминули кілька гарних будинків, і Дженні знову відчувала ту загадкову емоцію, яку породила в її свідомості несподівана новизна готельного життя.

— Добре бути багатим, чи не так? — запитала вона.

— Авжеж, — відповіла мати, думки якої займала бідолашна Вероніка.

— Ти бачила, яка у них там велика їдальня?

— Бачила.

Вони пішли далі повз невисокі хатини, під ногами шаруділо мертве осіннє листя.

— Хотіла б я, щоб ми були багатими, — прошепотіла Дженні радше сама до себе.

— Я не знаю, що робити, — зітхнувши, зізналася мати. — Вдома нічогосінько їсти.

— Може, заскочимо знову до пана Баумана? — з надією запропонувала Дженні. Її від народження співчутлива натура здригнулась, коли дівчина почула в голосі матері нотки відчаю.

— Гадаєш, він досі нам довіряє?

— А ми скажемо йому, де тепер працюємо. Я сама скажу.

— Добре, — втомлено погодилася мати.

До маленької, тьмяно освітленої продуктової крамниці, що стояла за два квартали від їхнього будинку, вони, нервуючи, не відразу наважилися зайти. Пані Гергардт хотіла було заговорити, але Дженні її випередила:

— Дасте нам сьогодні хліба і трохи сала? Ми почали працювати в «Колумбус-хаузі» й обов'язково заплатимо вам у суботу.

— Так, — додала пані Гергардт, — у мене тепер є робота.

Бауман, у якого вони часто брали продукти ще до того, як почалися хвороби й негаразди, знав, що жінки говорять правду.

— Як довго ви там працюєте? — запитав він.

— Сьогодні перший день.

— Ви мене знаєте, пані Гергардт, — сказав торговець. — Я не хочу вам відмовляти. Пан Гергардт — людина слова, але я сам не розкошую. Зараз важкі часи, — вів далі він, — й мені треба якось утримувати свою сім'ю.

— Так, я розумію, — тихо відповіла пані Гергардт.

Її стара зношена шаль приховувала загрубілі, червоні від щоденної роботи руки, що їх зараз жінка нервово стискала. Дженні стояла поруч, напружена й мовчазна.

— Що ж, — підсумував пан Бауман, — гадаю, цього разу ще дам вам наборг. Заплатите, чим зможете, в суботу.

Він загорнув хліб і сало, а вручаючи Дженні пакунок, додав нашішківувато:

— Коли знову з'являться гроші, ви, мабуть, ходитимете по продукти в інші магазини.

— Аж ніяк, — відповіла пані Гергардт, — ви ж знаєте, що ми так не вчинимо.

Але вона була надто знервована, щоби вдаватися у довгі су-перечки.

Жінки вийшли на тінисту вулицю і покрокували повз низькі хатини до свого будинку.

— Цікаво, — втомлено промовила мати, коли вони підійшли до дверей, — чи назбирали діти вугілля?

— Не хвилюйся, — відповіла Дженні. — Якщо ні, то я сама по нього піду.

— Якийсь чоловік прогнав нас! — обурено вигукнув Джордж, коли мати запитала про вугілля. — Але я однаково прихопив трохи, — додав він. — Скинув із вагонетки.

Пані Гергардт лише всміхнулася, але Дженні щиро розсміялася.

— Як Вероніка? — запитала вона.

— Здається, спить, — відповів батько. — Я ще раз дав їй ліки о п'ятій годині.

Поки готувалася бідна вечеря, мати пішла до кімнати хворої доньки. Цю ніч вона знову збиралася провести біля її ліжка.

Під час вечері Себастьян висловив ділову пропозицію, й оскільки хлопець мав за плечима певний досвід у соціальних і комерційних справах, решта уважно його вислухали.

Хоча Себастьян працював лише підмайстром на місцевому вагонобудівному заводі й не мав жодної освіти — окрім тієї, що стосувалася лютеранської доктрини, проти якої хлопець категорично заперечував, — він був сповнений американського колориту й завзятості. Ім'я Бас, яким його часто називали, дуже йому пасувало. Високий, атлетичний як для свого віку, із виразними рисами обличчя — він був типовим представником міського юнацтва. Життєва філософія у нього була така: щоб досягти успіху, треба активно щось робити — будувати зв'язки або принаймні вдавати, що ти їх маєш, із тими, хто сидить на п'єдесталі у цьому світі, де зовнішність і показність відіграє ключову роль.

Саме тому юнак полюбляв вештатися біля «Колумбус-хаузу». Він вбачав цей готель зосередженням усього вартісного в соціальному сенсі. Заробивши достатньо грошей на пристойний